

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК
для практичних занять та самостійної роботи
з навчальної дисципліни
«Загальні правила
вчинення нотаріальних дій»**

Харків – 2018

Навчальне видання

Навчально-методичний посібник
для практичних занять та самостійної роботи
з навчальної дисципліни
«Загальні правила вчинення нотаріальних дій»

У к л а д а ч і : БАРАНКОВА Вікторія Валеріївна

Навчально – методичний посібник для практичних занять та самостійної роботи
з навчальної дисципліни **«Загальні правила вчинення нотаріальних дій»** /
В.В.Баранкова – Х.: Національний юридичний ун-т ім. Я.Мудрого, 2018.

*Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою
університету (протокол № 2018 р.)*

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Загальні правила вчинення нотаріальних дій» включає поняття про загальні правила вчинення нотаріальних дій та такі їх види: правила визначення місця та часу вчинення нотаріальних дій; нотаріальні витрати; правила визначення суб'єктного складу нотаріальних дій; доказування у нотаріальному провадженні; правила забезпечення обґрунтованості нотаріальних актів; правила забезпечення законності нотаріальних дій; процедурні правила відмови у вчиненні нотаріальних дій; оскарження нотаріальних актів, нотаріальних дій та відмови у їх вчиненні.

Загальні правила вчинення нотаріальних дій є спеціальною навчальною дисципліною, опанування якої є необхідним для професійного учасника юридичної практики. Вивчення цієї дисципліни сприяє усвідомленню майбутніми фахівцями значення норм права, які регулюють правові засади нотаріальної діяльності як правової гарантії захисту та охорони суб'єктивних цивільних прав фізичних та юридичних осіб, а також забезпечують законність та обґрунтованість нотаріальних актів.

При вивченні курсу «Загальні правила вчинення нотаріальних дій» студенти мають:

- оволодіти навичками самостійної практичної роботи з процесуальними нормами;
- засвоїти сутність загальних правил нотаріального провадження, простежити їх нормативне закріплення та об'єктивні закономірності розвитку нотаріального законодавства;
- Навчитися визначати зміст процесуальних дій учасників нотаріального провадження, що вчинюються на підставі загальних правил вчинення нотаріальних дій;

- навчитися розуміти конкретний зміст норм нотаріального процесуального права, тлумачити їх та правильно застосовувати при вчиненні нотаріальних дій та розгляді цивільних справ в суді;
- розуміти та правильно тлумачити роз'яснення пленуму Верховного суду України з питань, пов'язаних із здійсненням нотаріальної діяльності та розглядом цивільних справ, що впливають із попереднього вчинення нотаріальної дії або відмови у її вчиненні;
- набути досвіду науково-дослідної роботи в галузі цивільного процесуального та нотаріального процесуального права.

ЗАТВЕРДЖЕНО
вченою радою Національного
юридичного університету
імені Ярослава Мудрого»
(протокол №... від 2018 р.)

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЗАГАЛЬНІ ПРАВИЛА ВЧИНЕННЯ НОТАРІАЛЬНИХ ДІЙ»

Частина 1. Загальні правила, що забезпечують ефективність підготовки до вчинення нотаріальних дій

Правила визначення місця та часу вчинення нотаріальних дій. Нотаріальні витрати. Місце вчинення нотаріальних дій. Територіальна компетенція нотаріальних органів. Поняття нотаріального округу. Обмеження у праві вчинення нотаріальних дій. Правила вчинення нотаріальних дій поза межами робочого місця нотаріуса. Строки вчинення нотаріальних дій. Склад нотаріальних витрат. Державне мито у нотаріальному процесі. Оплата вчинюваних нотаріальних дій. Відкладення вчинення нотаріальної дії: підстави та строки. Надсилання документів на експертизу. Зупинення вчинення нотаріальної дії: підстави та строки.

Правила визначення суб'єктного складу нотаріальних дій. Установлення особи, яка звернулася за вчиненням нотаріальної дії. Визначення обсягу цивільної дієздатності фізичних осіб. Перевірка цивільної правоздатності та дієздатності юридичних осіб. Перевірка повноважень представника фізичної або юридичної особи. Встановлення намірів сторін вчиняти правочин.

Частина II. Загальні правила, що забезпечують законність та обґрунтованість нотаріальних актів

Правила забезпечення доказової сили нотаріальних документів.

Підписання нотаріально посвідчених правочинів, заяв та інших документів. Доказування у нотаріальному процесі. Витребовування відомостей і документів, необхідних для вчинення нотаріальної дії. Використання відомостей єдиних та державних реєстрів. Вимоги до документів, що подаються для вчинення нотаріальних дій. Вчинення посвідчувальних написів та видача свідоцтв.

Загальні правила вчинення нотаріальних дій, спрямовані на забезпечення законності нотаріальних актів. Відмова у вчиненні нотаріальних дій. Оскарження нотаріальних актів. Оскарження нотаріальних дій. Оскарження відмови у вчиненні нотаріальних дій. Заходи, що вживаються нотаріусом при виявленні порушення законодавства. Реєстрація нотаріальних дій. Видача дубліката нотаріально посвідченого документа.

3. ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Правила визначення місця та строків вчинення нотаріальних дій

Питання для обговорення

1. Місце вчинення нотаріальних дій.
2. Час вчинення нотаріальних дій.
3. Підстави для відкладення вчинення нотаріальних дій.
4. Підстави для зупинення вчинення нотаріальних дій.
5. Поняття та склад нотаріальних витрат.
6. Державне мито у нотаріальному процесі.

Завдання

1. До нотаріуса Львівського міського нотаріального округу за посвідченням договору купівлі-продажу квартири, розташованої у м. Кропивницький, звернулися продавець - Перетяцько І., що проживає у м. Кропивницький, та покупець – Левко Г., що проживає у м. Львові. Нотаріус відмовив у посвідченні такого договору, посилаючись на порушення правил визначення місця вчинення цієї нотаріальної дії.

Чи правильні дії нотаріуса?

2. До нотаріуса звернулись Крилецька О. та Замковий С. з проханням посвідчити договір поділу належного їм на праві спільної часткової власності будинку. Під час дослідження поданих для посвідчення договору документів нотаріус заявив, що паспорт, за яким встановлювалась особа Крилецької О.,

викликає сумніви у його справжності і він має намір направити його на експертизу. Крилецька О. проти проведення такої експертизи заперечувала і заявила, що не буде сплачувати витрати, пов'язані із її проведенням.

Якими мають бути дії нотаріуса у даній ситуації? Складіть відповідні нотаріальні документи.

3. До приватного нотаріуса Лозька звернулася Дутова Х. з проханням посвідчити довіреність на отримання та розпорядження її пенсією на ім'я Храпко І. Дізнавшись розмір нотаріальних витрат, що підлягають сплаті, Дутова Х. заявила, що розмір державного мита, передбачений за вчинення такої нотаріальної дії законом, є, на її думку, значно меншим, і у зв'язку з цим висловила прохання сплатити запропоновану нотаріусом суму не під час нотаріального посвідчення, а згодом, після отримання пенсії.

Сформулюйте роз'яснення нотаріуса щодо вирішення даного питання та складу нотаріальних витрат у цій нотаріальній дії.

Тема 2. Правила визначення суб'єктного складу нотаріальних дій

Питання для обговорення

- 1.** Правила установаження особи учасників нотаріальних дій.
- 2.** Перевірка правоздатності та дієздатності учасників нотаріальних дій.
- 3.** Перевірка повноважень представника у нотаріальному процесі.
- 4.** Встановлення намірів осіб вчиняти правочин.

Завдання

1. Степаненко О. Звернулася до нотаріуса Краценка С. з проханням посвідчити заповіт її бабусі – Нечети С. Під час звернення Степаненко О.

повідомила нотаріуса, що бабуся внаслідок похилого віку має вади зору і через це не може читати та писати, але не заперечує, щоб заповіт замість неї підписала б її онука - Степаненко О. Нотаріус виїхав до місця проживання Нечети С. для посвідчення заповіту, але під час з'ясування волевиявлення останньої з'ясувалося, що Нечета С. не може назвати адресу свого проживання, а дата народження, названа нею, не співпадає із датою народження, зазначеною у посвідченні інваліда, що було подано для встановлення особи Нечети С.

Якими мають бути дії нотаріуса, пов'язані із застосуванням загальних правил вчинення нотаріальних дій?

2. До нотаріуса звернулися Крячко П., Голубець І. та Голубець Н. з проханням посвідчити договір купівлі – продажу квартири, власниками якої є Голубець І. та Голубець Н. Після подання усіх необхідних документів для вчинення нотаріальної дії до нотаріуса з'явилися Крячко П., Голубець І., Голубець Н. та Піддубний К. Голубець І. заперечив проти присутності Піддубного К., заявивши, що він не бажає інформувати про зміст правочину невідомо йому особу і що це є порушенням нотаріальної таємниці. Крячко П. пояснив, що Піддубний К. є його представником і його присутність необхідна йому для надання можливих порад і консультацій.

Якими мають бути дії нотаріуса у наведеній ситуації?

Тема 3. Правила забезпечення обґрунтованості нотаріальних актів

(колоквіум)

Питання для обговорення

1. Підписання нотаріально посвідчених правочинів, заяв та інших документів.
2. Доказування у нотаріальному процесі.
3. Використання відомостей єдиних та державних реєстрів.

4. Вимоги до документів, що подаються для вчинення нотаріальних дій та до нотаріальних актів.

Тема 4. Правила забезпечення законності нотаріальних дій

Питання для обговорення

1. Реєстрація нотаріальних дій.
2. Заходи, що вживаються нотаріусом при виявленні порушення законодавства.
3. Видача дубліката нотаріально посвідченого документа.
4. Відмова у вчиненні нотаріальних дій.

Завдання

1. До нотаріуса звернулися наступні особи:
 - Медунько з проханням посвідчити заповіт;
 - Кравцова та Перетятій з проханням посвідчити договір купівлі-продажу будинку;
 - Фатимова з проханням посвідчити довіреність на ведення цивільної справи за її участю в суді;
 - Гречко та Жванько з проханням посвідчити шлюбний договір;
 - Оберемко з проханням засвідчити копію свідоцтва про народження.

Визначте правила реєстрації зазначених нотаріальних дій та склад реєстрів, де вони мають бути зареєстровані.

2. Нотаріусом Криловим було посвідчено довіреність від імені Юдіна на ім'я Ступака на право розпорядження належним Юдіну будинком. Після посвідчення довіреності нотаріус виявив неправильність у викладенні в тексті

довіреності ім'я та по-батькові довірителя. З метою виправлення зазначеного недоліку нотаріус звернувся до суду з позовом про визнання посвідченої ним довіреності недійсною.

Чи правильні дії нотаріуса?

3. 23 червня 2018 р. до нотаріуса Звари звернулися брати Охтирко С. та Охтирко П. з вимогою видати їм свідоцтво про право власності на спадкове майно (квартиру), що залишилося після смерті їх матері Охтирко Г., яка померла 20 червня 2017 р. Нотаріус відмовив Охтирко С. та Охтирко П. у видачі свідоцтва, посилаючись на те, що вони не прийняли спадщину протягом встановленого законодавством строку. Охтирко С. заявив, що він прийняв спадщину, оскільки постійно проживав разом із матір'ю на час її смерті. Охтирко П. послався на відсутність можливості прийняти спадщину через те, що він проживає у іншому місті, а брат не повідомив йому про смерть матері.

Складіть постанову нотаріуса про відмову у вчиненні нотаріальної дії.

4. У вересні 2018 р. до суду надійшла позовна заява Публічного акціонерного товариством «Комерційний банк «Приватбанк» (далі ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК») до нотаріуса Дроботенка про визнання безпідставною відмови у видачі дублікату документа та зобов'язання до вчинення дій.

Представник позивача зазначив, що рішенням суду 27 січня 2016 р., що набрало законної сили, задоволено позов ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК» до Харитька. Цим рішенням суд вирішив у рахунок погашення заборгованості за кредитним договором звернути стягнення на предмет іпотеки - земельну ділянку, що належить Харитьку.

Для виконання судового рішення та продажу іпотечного майна позивачу необхідний правовстановлюючий документ, а саме договір купівлі-продажу, посвідчений 28 червня 2010 р. нотаріусом Дроботенко.

Позивач не був стороною договору купівлі-продажу, тому даний документ у нього відсутній, що не дає можливості позивачу укласти договір купівлі-

продажу, так як відповідно до положень ч. 1 ст. 55 Закону Про нотаріат» угоди про відчуження, що підлягають реєстрації, посвідчуються за умови подання документів, що підтверджують право власності на майно, що відчужується.

Позивач неодноразово звертався до нотаріуса із заявою про видачу дублікату вищезазначеного договору купівлі-продажу, однак йому було відмовлено у вчиненні цієї нотаріальної дії з витребуванням нотаріально посвідченої довіреності відповідної форми.

Складіть судове рішення у цій справі.

Тема 5. Оскарження нотаріально посвідчених правочинів та нотаріальних актів

Питання для обговорення

1. Суб'єктний склад у справах щодо визнання недійсними нотаріально посвідчених правочинів та нотаріальних актів.
2. Предмет доказування у справах щодо визнання недійсними нотаріально посвідчених правочинів та нотаріальних актів.
3. Особливості судового рішення у справах щодо визнання недійсними нотаріально посвідчених правочинів та нотаріальних актів.

Завдання

1. До суду звернулася Крилова О. з позовом до Краюшка І. та державного нотаріуса Горлова про визнання недійсними свідоцтва про право на спадщину, заяви про відмову від обов'язкової частки у спадщині та про визнання права власності на спадкове майно. В обґрунтування позову Крилова зазначала, що після смерті свого чоловіка – Краюшка Г., вона як непрацездатна мала право на обов'язкову долю в спадщині, проте внаслідок помилки у нотаріальній конторі підписала заяву про відмову від обов'язкової долі, вважаючи, що підписує заяву

про прийняття спадщини. Помилка сталася через її погане самопочуття, що зашкодило прочитати зміст документу перед підписанням, при тому що нотаріус Горлов документ не зачитував та не роз'яснював правові наслідки його підписання. Внаслідок зазначених обставин свідоцтво про право власності на все спадкове майно, що залишилося після смерті чоловіка, було видане його сину – Краюшку І.

Визначте суб'єктний склад цієї справи. Складіть позовну заяву у даній справі та відзиви на позовну заяву від імені обох відповідачів. Складіть рішення суду у даній справі.

Тема 6. Оскарження нотаріальних дій та відмови у їх вчиненні

Питання для обговорення

1. Суб'єктний склад у справах щодо оскарження нотаріальних дій та відмови у їх вчиненні
2. Предмет доказування у справах щодо оскарження нотаріальних дій та відмови у їх вчиненні
3. Особливості судового рішення у справах щодо оскарження нотаріальних дій та відмови у їх вчиненні.

Завдання

1. Болотова звернулася до нотаріуса Тряценка з вимогою вчинити виконавчий напис.

Обґрунтовуючи свої вимоги, Болотова зазначала, що з метою добровільного врегулювання питання утримання дітей, що залишилися проживати із нею після розірвання шлюбу, між нею та колишнім чоловіком - Болотовим було укладено нотаріально посвідчений договір про сплату аліментів. До нотаріуса Болотова звернулася через невиконання Болотовим

своїх зобов'язань. Однак нотаріус жодної відповіді на її заяву не надала, виконавчого напису не вчинила.

Як може захистити свої права Болотова? Визначте суб'єктний склад цієї судової справи. Складіть позовну заяву про оскарження незаконності відмови у вчиненні нотаріальної дії та відзив на позовну заяву.

4. Контрольні запитання

5. Суб'єктна юрисдикція нотаріальних органів
6. Територіальна компетенція нотаріальних органів
7. Обмеження у місці вчинення нотаріальних дій
8. Обмеження у праві вчинення нотаріальних дій
9. Вчинення нотаріальних дій поза межами робочого місця нотаріуса
10. Фіксування місця вчинення нотаріальної дії
11. Строки вчинення нотаріальних дій
12. Склад нотаріальних витрат та порядок їх оплати
13. Державне мито у нотаріальному провадженні
14. Оплата за дії, вчинені приватним нотаріусом
15. Подання необхідних для вчинення нотаріальної дії документів – доказів
16. Підстави для відкладення вчинення нотаріальної дії
17. Підстави для зупинення вчинення нотаріальної дії
18. Надсилання документів на експертизу у нотаріальному процесі
19. З'ясування відсутності заперечень проти вчинення нотаріальної дії
20. Визначення суб'єктного складу нотаріальної дії
21. Представництво у нотаріальному процесі
22. Документи, за якими встановлюються особи учасників нотаріальної дії
23. Встановлення особи учасника нотаріальної дії віком до 16 років
24. Визначення обсягу цивільної дієздатності фізичної особи – учасника нотаріальної дії

25. Усунення сумнівів щодо обсягу цивільної дієздатності фізичної особи – учасника нотаріальної дії
26. Перевірка цивільної правоздатності та дієздатності юридичної особи – учасника нотаріальної дії
27. Усунення сумнівів щодо обсягу цивільної дієздатності юридичної особи – учасника нотаріальної дії
28. Перевірка повноважень представника у нотаріальному провадженні
29. Усунення сумнівів щодо обсягу повноважень, цивільної правоздатності та дієздатності уповноваженого представника
30. Правила встановлення дійсних намірів сторін правочину
31. Перевірка справжності підписів учасників нотаріальної дії
32. Підписання нотаріальних документів
33. Участь у нотаріальному процесі особи, що підписує документ за заінтересовану у вчиненні нотаріальної дії особу
34. Підстави та порядок витребовування документів, необхідних для вчинення нотаріальної дії
35. Доказування у нотаріальному процесі
36. Докази у нотаріальному процесі
37. Наслідки неподання відомостей та документів на вимогу нотаріуса
38. Використання відомостей єдиних та державних реєстрів
39. Склад єдиних державних реєстрів, дані яких використовуються у нотаріальному провадженні
40. Вимоги до текстів нотаріально посвідчуваних документів
41. Документи, що не приймаються для вчинення нотаріальних дій
42. Перевірка справжності документів, викладених на спеціальних бланках
43. виправлення у документах, що подаються для вчинення нотаріальної дії
44. Порядок викладення нотаріально посвідчуваних документів
45. Посвідчувальні написи нотаріуса

- 46.Визнання нотаріальної дії вчиненою
- 47.Порядок реєстрації нотаріальних дій
- 48.Виконавча сила нотаріального документа
- 49.Підстави та порядок відмови у вчиненні нотаріальної дії
- 50.Постанова про відмову у вчиненні нотаріальної дії
- 51.Усунення сумнівів у справжності документа, поданого для вчинення нотаріальної дії
- 52.Наслідки виявлення нотаріусом помилки при вчиненні нотаріальної дії
- 53.Заходи, що вживаються нотаріусом при виявленні порушення законодавства
- 54.Оскарження нотаріальних дій або відмови у їх вчиненні
- 55.Оскарження нотаріальних актів
- 56.Підстави та порядок видачі дубліката нотаріального посвідченого документа

5. Список рекомендованої літератури

Основна література

1. Курс цивільного процесу: підруч. / В. В. Комаров, В. А. Бігун, В. В. Баранкова та ін. ; за ред. В. В. Комарова. – Х. : Право, 2011. – 1352 с.
2. Комаров В. В. Нотаріат в Україні: підруч. / В. В. Комаров, В.В.Баранкова. – Х. : Право, 2011.
3. Баранкова В. В. Система суб'єктів нотаріального процесу: теоретичні та практичні аспекти / В. В. Баранкова // Мала енциклопедія нотаріуса. – 2013. – № 6. – С. 155–166.
4. Баранкова В. В. Нотаріальні процесуальні правовідносини / В. В. Баранкова // Вісник Академії правових наук України. – Харків, 2000. – № 3. – С. 117–125.
5. Баранкова В. В. О нотариальной процессуальной форме / В. В. Баранкова // Проблемы совершенствования украинского законодательства и повышение эффективности правоприменительной деятельности : темат. сб. науч. тр. – Харьков, 1997. – С. 95–100.
6. Баранкова В. В. Нотаріат у системі юстиції : конспект лекції / В. В. Баранкова ; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Харків, 1997. – 19 с.
7. Васирина Н. Особливості правової природи нотаріального акту / Н. Васирина // Вісник Вищого адміністративного суду України. – 2010. – № 4. – С. 53–59.
8. Комаров В. В. Нотаріат: перспективи унормування, законодавство, судова практика / В. В. Комаров, В. В. Баранкова. – Харків : Право, 2008. – 536 с.

9. Радзієвська Л. К. Нотаріат в Україні : навч. посіб. / Л. К. Радзієвська, С. Г. Пасічник. – Київ : Юрінком Інтер, 2000. – 528 с.

10. Теорія нотаріального процесу : наук.-практ. посіб. / за заг. ред. С. Я. Фурси. – Київ : Алерта ; Центр учб. літ., 2012. – 920 с.

Додаткова література:

1. Мельник І. Правове регулювання територіальної компетенції нотаріуса при вчиненні протесту векселя / І. Мельник // Мала енциклопедія нотаріуса. – 2007. – № 4. – С. 109–114.

2. Цивільний кодекс України. Науково-практичний коментар : пояснення, тлумачення, рек. з використанням позицій вищ. суд. інстанцій, М-ва юстиції, науковців, фахівців) / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. – Харків : ФО-П Колісник А. А., 2009. – Т. 12 : Спадкове право. – 544 с.

3. Череватенко І. М. Принцип законності та обґрунтованості нотаріальних актів щодо посвідчення безспірних прав / І. М. Череватенко // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». Т. 1. – № 5. – Херсон, 2015. – С. 151-158.

4. Череватенко І. М. Безспірність права як умова реалізації повноважень нотаріальних органів / І. М. Череватенко // Юридичний вісник. – № 4. – Одеса, 2014. – С. 368-374.

5. Череватенко І. М. Нотаріальний акт-документ в нотаріальному процесі / І.М. Череватенко // Підприємство, господарство і право. – № 12. – 2009. – С. 100-104.

6. Де Сальвіа М. Прецеденты Европейского суда по правам человека. Руководящие принципы судебной практики, относящейся к Европейской конвенции о защите прав человека и основных свобод. Судебная практика с 1960 по 2002 г. / М. де Сальвіа. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2004.